

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Ёрмирзозода Мунзифа Мирзоабдулло дар мавзуи «Исмҳои чомеъ дар забони адабии ҳозираи тоҷикӣ (таҳлили луғавию грамматикӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 6.2. Филология (6.2.1. Забони тоҷикӣ)

Мутобиқати мухтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илмӣ эълоншуда. Дар илмӣ забоншиносӣ хусусиятҳои луғавию маъноӣ ва грамматикӣ исм ба андозае мавриди пажӯҳиш қарор гирифта, доир ба он чанд асару мақолаҳои илмӣ муҳаққиқони забоншиносии тоҷик ба нашр расидаанд. Аммо то кунун масъалаи исмҳои чомеъ ва ташаккулу тақомули онҳо ба ҷуз чанд мақолаи илмӣ таҳқиқи вежа сурат нагирифтааст. Дар диссертатсияи мазкур вижагиҳои луғавию грамматикӣ исмҳои чомеъ ҳамчун гурӯҳи махсуси исм ба ҳисоб гирифта шуда, ба таври густурда таҳлилу баррасӣ гардидааст. Ҳамчунин, дар мавридҳои алоҳида хусусиятҳои луғавию грамматикӣ исмҳои чомеъ дар адабиёти мансури классик ва замони муосир ба таври қиёс таҳлил гардидааст. Мазмуну мухтавои мавзуи таҳқиқи диссертатсионии Ёрмирзозода Мунзифа Мирзоабдулло – «Исмҳои чомеъ дар забони адабии ҳозираи тоҷикӣ (таҳлили луғавию грамматикӣ)» ба ҷиносномаи ихтисоси илмӣ 6.2. Филология (6.2.1. Забони тоҷикӣ) мувофиқат менамояд.

Саҳми шахсии доктараб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он. Доктараб Ёрмирзозода Мунзифа Мирзоабдулло дар самти таҳқиқи исмҳои чомеъро дар забоншиносии тоҷик бори аввал дар асоси манобеи илмӣ, фарҳангномаҳои тафсирий ва маводди забонӣ аз осори адибон мавриди омӯзиш қарор додааст. Дар таҳқиқи мазкур маводди мавзуи таҳқиқ ҳам аз осори адабиёти классик ва ҳам аз маводди осори бадеии адабиёти муосир ба таври васеъ мавриди таҳлил қарор дода шудааст, ки аҳамияти илмӣ диссертатсияро баланд мебардорад. Ӯ ҷанбаҳои маъноӣ, пайдоиш ва шаклгирӣ, муносибатҳои грамматикӣ исмҳои чомеъро мавриди баррасии ҳамаҷониба қарор дода, хулосаҳои илмӣ хешро доир ба хусусиятҳои грамматикӣ ва маъноии исмҳои чомеъ баён намудааст. Диссертатсияи илмӣ унвонҷӯ мавзуи нави баррасии илмӣ дар забоншиносии тоҷикӣ ба шумор рафта, то имрӯз мавриди пажӯҳиши алоҳида қарор нагирифтааст. Мубрами мавзуи диссертатсия дар он зоҳир мешавад, ки баъзе хусусиятҳои фардии исмҳои чомеъ, махсусан, ҷанбаи маъноию грамматикӣ он бо далелу санадҳо нишон дода шудааст.

Саҳми шахсии муҳаққиқ аз он иборат аст, ки дараҷаи омӯзишу таҳқиқоти илмӣ олимону муҳаққиқони ватанию хориҷӣ, асоси заминаҳои амалию назарии таҳқиқи диссертатсиониро мушаххас намуда, исмҳои чомеъ ва роҳҳои

истифодан онҳоро дар осори бадеии адабиёти муосири тоҷик мавриди таҳлили ҳамачониба қарор додааст.

Диссертант бо истифода аз таҳқиқоти баанҷомрасида ва осори дастрас доир ба вижагиҳои луғавию синтаксисии исмҳои ҷомеъ маълумоти арзишманди илмиро манзур намудааст.

Диссертант моҳияти масъалаи таҳқиқро дуруст дарку фаҳм намуда, ба андозаи тавон масоили марбут ба онро таҳлил намуда, бо назардошти методологияи таҳқиқи қори илмӣ, матолиби баррасишавандаро дар шакли муқаддима, се боб, хулоса тарҳрезӣ намудааст.

Дар муқаддимаи диссертатсия тибқи муқаррароти расмӣ мубрамии мавзӯ, дараҷаи таҳқиқ, робитаи таҳқиқ бо барномаҳо ва ё мавзӯҳои илмӣ, мақсад, вазифаҳо, объект, предмет, асосҳои назариявӣ ва асосҳои методологияи таҳқиқ, навоари илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назарӣ ва амалӣ, моҳияти амалӣ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ ва ғайра нишон дода шудаанд.

Боби аввали диссертатсия таҳти унвони «**Исмҳои ҷомеъ аз ҷиҳати ифодани маъно**» қарор гирифта аз 8 фасл иборат мебошад ва хусусиятҳои маъноии исмҳои ҷомеъ баррасӣ гардидаанд. Боби мазкур аз матолиби муқаддамотӣ ва ҳафт фасл иборат буда, дар он исмҳои ҷомеъ аз рӯи маъно ба гурӯҳҳои луғавии исмҳои ҷомеи ифодагари гурӯҳи одамон (*мардум, халқ, аҳл, издиҳом, башар, тӯда, миллат, идда, аном, ом/омм, омма, тоифа, нисо, нисват, нисвон, исоба* иборат аз 20 вожа), исмҳои ҷомеи ифодагари мафҳуми хонавода ва ҳешу ақрабо (*хонавода, хонадон, хонавор, хешу табор, хешованд, дуда, дудмон, дудхона, тира, ол, сулола, иёл (аёл), зуррият, итрат* беш аз 20 вожа), исмҳои ҷомеи ифодагари мафҳуми қавму қабила (*қавм, қабила, раҳт, ашира, ҳай*), исмҳои ҷомеи ифодагари мафҳуми савора ва лашкар (*аскар, аскарӣ, муқаддима, маймана, майсара, қалб, соқа, фавҷ, катиба ва талоя*), исмҳои ҷомеи ифодагари мафҳуми саф ва қатор (*рада, қатор, силсила, радиф ва силк*), исмҳои ҷомеи ифодагари маҷмуи ҳайвоноту парандагон (*рама, села, говора, говбора, гобора, гавпора, корвон, ҷағола/ҷағола, ҳайл ҳашара/ҳашарат, абобил, бобил, ибил, занам, ваҳш*) ва исмҳои ҷомеи ифодагари мафҳумҳои лавозимоти рӯзгор (*коло, ҷиҳоз, завода, ҷамр, ақор, разма*) тасниф гардидаанд. Ҳамчунин вижагиҳои луғавию маъноии онҳо, аз ҷумла, муродифоти луғавӣ, сермаъноӣ, мавқеи истеъмоли онҳо баррасӣ карда шудааст.

Боби дуюми диссертатсия «**Исмҳои ҷомеъ аз ҷиҳати баромади забонӣ**» номгузорӣ гардида, аз фаслҳои матолиби муқаддамотӣ, исмҳои ҷомеи асли ва исмҳои ҷомеи иқтибосӣ иборат мебошад. Фасли дуюм ба таҳлили исмҳои ҷомеи дар заминаи калимаҳои аслии забони тоҷикӣ ташаккулёфта бахшида шуда, аз

ду зерфасл, ки ба исмҳои шахс ва ғайришахс ҷудо карда шудаанд, ташкил ёфтааст. Ба исмҳои ҷомеи аслии шахс вожаҳои **даста, тӯда, анбух, чапира** ва мисли онҳо мансуб доништа шудааст. Ба гурӯҳи исмҳои ҷомеи ғайришахс вожаҳои **рахт, кочол, рама** ва ғ. нисбат дода шудаанд. Фасли сеюми боби мазкур исмҳои ҷомеи иқтибосӣ унвон дошта, вожаҳои иқтибосии арабӣ мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Ин гурӯҳи вожаҳо аз рӯи истеъмол ба навъҳои калимаҳои серистеъмол (**халқ, қавм, қабила, насл ва ғ.**), камистеъмол (**шаъб, зумра, қофила**), кӯҳнашуда: таърихӣ (**ҳировул, қўл, ҷуронзор, баронзор**) ва архаистӣ (**чайш, зиҳом, ғия, исоба, ашира//ашират, кумома//кумомат**) ва муарраб (**тулб, ҷавқ, рамақ, аскар, қирвон**) тасниф карда шудаанд.

Фаслҳои дигари боби дуюм исмҳои ҷомеи иқтибосии русӣ-аврупоӣ (**бригада, коллектив, отряд, партия, рота, команда, полк, звено, армия, батальон, дивизия, взвод, слёт**) ва исмҳои ҷомеи иқтибосии туркӣ-муғулӣ (**қўшун, урду, қариндош, узрук, қаровул**)-ро фаро мегиранд.

Боби сеюми рисола «**Хусусиятҳои сарфию нахвии исмҳои ҷомеъ**» аз чор фаслу ҳабдаҳ зерфасл иборат буда, масоили роҳҳои ташаккули исмҳои ҷомеъ, нақши пасвандҳо дар шаклгирии онҳо, муносибати исмҳои ҷомеъ ва ҷамъ, истифодаи исмҳои ҷомеъ ва мувофиқати хабар бо мубтадо баррасӣ шудаанд.

Хулосаи диссертатсия дар 16 банд оварда шуда, моҳияти асосии диссертатсияро фаро мегирад.

Таҳқиқоти мазкур арзиши илмиву амалиро молик буда, он дар забоншиносии тоҷик аввалин пажӯҳиши диссертатсионие махсус меёбад, ки ба омӯзиши вигаҳҳои луғавию грамматикӣ исмҳои ҷомеъ бахшида шудааст.

Дар радифи дастовардҳои назарраси илмӣ дар автореферати диссертатсия баъзе нуқсҳо низ мушоҳида мегарданд, ки ислоҳи онҳо ба ғоидаи кор хоҳад буд.

1. Дар автореферати рисола дар баъзе мавридҳо қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №268 тасдиқ шудааст, риоя нашудааст, масалан, дар саҳифаҳои 10, 43, 15.

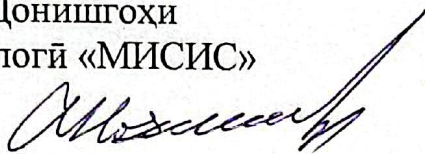
2. Дар овардани қисми номи ихтисораҳо «Луғатномаи Деҳхудо» ва «Фарҳанги форсӣ»-и Муин оварда мешуд, беҳтар буд, зеро чанд луғатномаву фарҳангҳои форсӣ аз ҷониби фарҳангшиносон таълиф ёфтаанд.

Қайд кардан ҷои аст, ки нуқсонҳои зикршуда ҷузъӣ ба шумор рафта, хусни умумии илмӣ корро паст намекунанд ва автореферати диссертатсияи Ёрмирзозода Мунзифа Мирзоабдулло дар мавзӯи «Исмҳои ҷомеъ дар забони адабии ҳозираи тоҷикӣ (ҷанбаи луғавию грамматикӣ)» ба шиносномаи ихтисоси 6.2. Филология (6.2.1. Забони тоҷикӣ) мувофиқат менамояд.

Диссертатсияи мавриди назар таҳқиқи комил ва анҷомёфта махсус мешавад. Автореферати диссертатсия аз рӯи шакл, муҳимият, навоариҳои

илмӣ ва аҳаммияти назарию амалӣ ба талаботу бандҳои 31-35-и Тартиби додани дараҷа ва унвонҳои илмӣ, ки бо қарору Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ аст ва муаллифи он барои номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 6.2. Филология. (6.2.1. Забони тоҷикӣ) сазовор мебошад.

Муқарриз: доктори илми филологӣ, профессор,
муовини директор оид ба корҳои таълимию
методии МДТ «Филиали Донишгоҳи
миллии таҳқиқотии технологӣ «МИСИС»
дар шаҳри Душанбе»

Нозимов А.А.

Суроға: 734042, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Душанбе, кучаи Назаршоев, 7
Телефон: (+992)900-82-28-82; (+992 37)2222002.
Суроғаи электронӣ: aa.nozimov@mail.ru

Имзои профессор А.А. Нозимовро тасдиқ менамоям:
Сардори шӯъбаи кадрҳои МДТ «Филиали Донишгоҳи
миллии таҳқиқотии технологӣ «МИСИС»
дар шаҳри Душанбе»

Зарипова М.А.

Маълумот барои ғамос:

Суроға: 734042, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Душанбе, кучаи Назаршоев, 7
Телефон: (+992 37)2222009.

2-юми октябри соли 2026